

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Uudenmaan kulttuuriympäristöstrategia 2018 – 2020

Sisällysluettelo

Johdanto ja tarve – uusi toimintaympäristö	3
Mitä on uusmaalainen kulttuuriympäristö?	6
Kulttuuriympäristön nykytila ja suojeluviranomaiset	12
Säädöspohja vaalimisen välineenä	14
Talouspohja (tuki ja talous)	15
Kulttuuriympäristön vaaliminen	16
Tavoitetila 2018 – 2020	17
Kirjallisuutta	19

Kansikuva: Helsingin Vanhankaupunginkosken länsihaaran pato
Takakannen kuva: Kukkiva niitty

Johdanto ja tarve – uusi toimintaympäristö

Tavoite

Uudenmaan kulttuuriympäristöstrategian tavoitteena on kehittää Uudenmaan arvokasta, monipuolista ja kerroksellista kulttuuriympäristöä sen ominaispiirteet säilyttäen ja siihen kytkeytyviä uusmaalaisia identiteettiarvoja kunnioittaen.

Strategian tavoitteena on, että kulttuuriympäristö tunnistetaan voimavarana ja merkittävänä taloudellisena resurssina, joka on tuotteistettavissa esimerkiksi matkailussa ja asuinalueiden markkinoinnissa.

Kulttuuriympäristöstrategia edistää kestäväää kehitystä ja hiilineutraliutta. Strategia tähtää olemassa olevan rakennuskannan hyödyntämiseen sen purkamisen sijaan. Rakennusten korjaamisella on myös mittava työllisyysvaikutus sen työvoimavaltaisuuden vuoksi.

Uudellamaalla on edustettuna monipuolisia kulttuuriympäristöjä. Helsingin Aleksanterinkatua, Söderskärin majakka Porvoossa ja Hangon Tulliniemen dyynimetsää.

Tarve

Uudellamaalla toimii Uudenmaan ELY-keskuksen 7.3.2012 nimittämä Uudenmaan kulttuuriympäristöryhmä. Museoiden ja Museoviraston sekä Uudenmaanliiton lisäksi ryhmässä on edustaja Metsähallituksesta ja Suomen Kotiseutuliitosta. Ryhmän tavoitteena on edistää kulttuuriympäristön parempaa ja kokonaisvaltaisempaa hoitoa ja suojelua Uudellamaalla sekä yhdistää voimavaroja.

Ryhmä pyrkii muun muassa kehittämään yhteistyötä kulttuuriympäristöasioihin osallistuvien tahojen välillä. Se on esimerkiksi vierailut kunnissa tutustumassa kohteisiin ja siellä asuviin sekä kuntien viranhaltijoihin.

Uudenmaan kulttuuriympäristöstrategia 2018 - 2020 on laadittu Uudenmaan kulttuuriympäristöryhmän yhteistyönä ja sen valmistelusta on vastannut Henrik Wager Uudenmaan ELY-keskuksesta.

Uudellamaalla ei ole omaa kulttuuriympäristöstrategiaa ja Uudellemaalle laadittu kulttuuriympäristöohjelma on yli kaksikymmentä vuotta vanha (Uudenmaan kulttuuriympäristöohjelma. Terttu-Elina Vainio toim. Uudenmaan ympäristökeskus. Julkaisu 5. Helsinki 1996.)

Kulttuuriympäristöjen parissa toimivien organisaatioiden roolit muuttuvat tulevaisuudessa. Maakuntauudistuksen toteutuksessa ELY-keskukset ja maakuntien liitot lakkautetaan ja samalla uusi valtakunnallinen lupavirasto aloittaa toimintansa.

Maankäyttö- ja rakennuslain 1.5.2017 tapahtuneen muutoksen vuoksi ELY-keskusten valitusoikeutta on rajattu ja maisematyölupia koskeva valitusoikeus on poistettu. Myös valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita muutetaan yleispiirteisemmiksi. ELY-keskusten rooli valvovana viranomaisena on siis muuttunut. ELY-keskuksen rooli on edistävää sekä konsultoiva ja valvonnan osalta se keskittyy asioihin, joilla on valtakunnallista ja merkittävää maakunnallista merkitystä. Tämän johdosta ELY-keskusten valvonta ja puuttuminen vähenevät esimerkiksi kaavoituksen osalta. Museoiden osalta niiden rooliin voi tulla muutoksia museopoliittisen ohjelman valmistamisen myötä.

Tulevan maakunnan tehtävänä olisi kulttuuriympäristöjen osalta muun muassa lisätä tietoa ja tietoisuutta kulttuuriympäristöistä, edistää niiden kestäväää hoitoa ja käyttöä, edistää alan toimijoiden yhteistyötä maakunnassa sekä seurata kulttuuriympäristöjen tilaa ja kehitystä. Kulttuuriympäristöjen hoito tukisi muita tehtäväaloja, kuten esimerkiksi aluekehittämistä, maakunnallisen identiteetin edistämistä sekä maakuntaa koskevien suunnitelmien, ohjelmien ja strategioiden laatimista.

Kulttuuriympäristöjen lisäksi maakunnat hoitavat yhteistyössä kuntien ja valtion viranomaisten kanssa luonnon monimuotoisuuden suojelun edistämistehtäviä. Näitä tehtäviä ovat vapaaehtoisuuteen perustuvien luonnonsuojelualueiden perustamiseen tähtäävät tehtävät, luonnon monimuotoisuutta koskeva yleinen viestintä, neuvonta ja tietoisuuden lisäämi-

Lampaat ovat oivia maiseman hoitajia.

nen, luonnonarvojen huomioon ottaminen ja vaaliminen sekä valtakunnallisten luonnonarvojen turvaaminen alueidenkäytön suunnittelussa. Lisäksi aluekehitystyöhön integroidaan luonnon monimuotoisuuden kestävästi käyttön integrointi.

Tämä strategia pyrkii omalta osaltaan edistämään Uudella- maalla ympäristöministeriön laatimaa Kulttuuriympäristöstrategiaa ja sen toimeenpanosuunnitelmaa (*Kulttuuriympäristöstrategia 2014 - 2020*, Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014; Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana. *Kulttuuriympäristöstrategian toimeenpanosuunnitelma 2014 - 2020*. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö 2015).

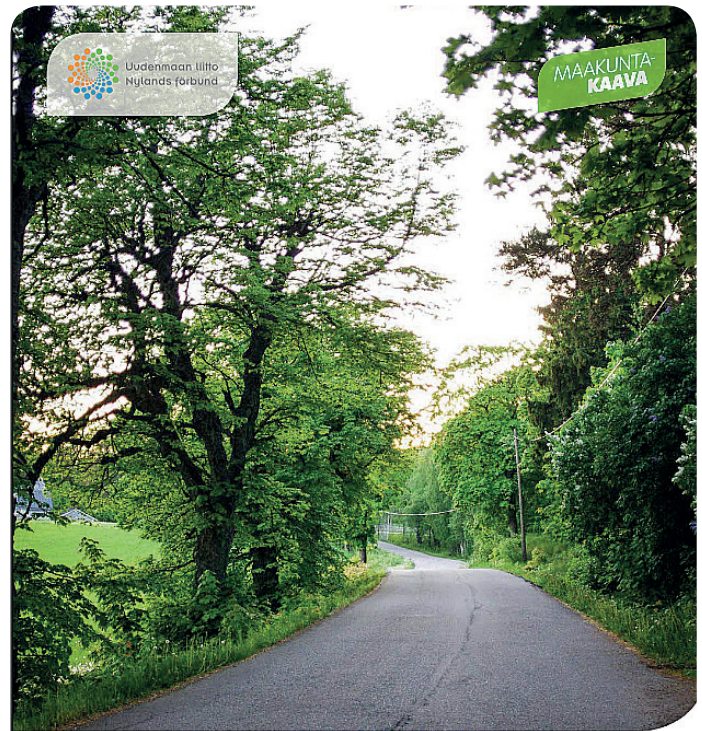
Etelä-Savoon on äskettäin laadittu maakunnallinen kulttuuriympäristöstrategia (Etelä-Savon kulttuuriympäristöstrategia 2016 – 2020. Etelä-Savon ELY-keskus, Etelä-Savon kulttuuriympäristötyöryhmä 2016). Sen lähestymistavassa maakunnallisiin kulttuuriympäristöihin strategisella tasolla on ollut hyötyä tätä asiakirjaa laadittaessa.

Uudenmaan kulttuuriympäristöjä on käsitelty useammassakin selvityksessä, joista viimeisin on Uudenmaan liiton julkaisu maakunnallisesti merkittävistä kulttuuriympäristöistä (Missä maat on mainioimmat – Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Uudenmaan liiton julkaisuja E 114 – 2012).

Uudenmaan liitto on laatinut myös julkaisut Uudenmaan maisemahistoriasta ja maaseutumaisemista, rannikon ja saariston kulttuuriympäristöistä sekä kulttuuri-historiallisesti arvokkaista teistä (Näkymiä maakunnan maisemahistoriaan. Uudenmaan paikkatietoaineistot. Uudenmaan liiton julkaisuja E 113 – 2011; Uudenmaan maaseutu-maisemat. Uudenmaan liitto 2016; Vetreämmät veet. Selvitys Uudenmaan rannikon ja saariston kulttuuriympäristöistä. Uudenmaan liiton julkaisuja E 160 – 2016; Tien päällä. Uudenmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tiet ja reitit. Uudenmaan liiton julkaisuja E 132 – 2014).

Uudellemaalle on myös laadittu arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet Uudenmaan liiton, Itä-Uudenmaan liiton ja Uudenmaan ympäristökeskuksen yhteisjulkaisussa (Yhteinen metropolimme. Uudenmaan liiton yhteistyöjulkaisuja C 62. Helsinki 2009, päivitetty Yhteinen metropolimme. Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet 2014 – 2020. Uudenmaan liiton julkaisu C 74 – 2014. Julkaisijat Uudenmaan liitto ja Uudenmaan ELY-keskus. Helsinki 2014.)

Uudenmaan liitto osallistui ympäristöministeriön valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueita koskevaan hankkeeseen,

TIEN PÄÄLLÄ

Uudenmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tiet ja reitit

Uudenmaan liiton julkaisuja E 132 – 2014

jossa laadittiin Porkkalan saaristo- ja viljelymaisema- opas arvokkaan maisema-alueen maankäytön suunnitteluun. (Pro Agria Etelä-Suomi ry 2016)

Mitä on uusmaalainen kulttuuriympäristö?

Kulttuuriympäristöllä ymmärretään ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta syntynyttä ympäristöä. Sillä on historiallinen ulottuvuus, mutta kulttuuriympäristö on jatkuvasti kehittyvä. Kulttuuriympäristöihin koostuu muinaisjäännöksistä, maisemasta, perinnebiotoopeista ja rakennetun ympäristöstä.

Muinaisjäännökset ovat maassa tai vedessä säilyneitä muistoja menneistä sukupolvista. Ne kertovat elämisestä, asumisesta, liikkumisesta, elinkeinojen ja uskonnon harjoittamisesta sekä kuolleiden hautaamisesta.

Maisemat ovat syntyneet ihmisen ja luonnon pitkän vuorovaikutuksen tuloksena ja välittävät siten historiallisia ja kulttuurisia arvoja.

Perinnebiotoopilla tarkoitetaan perinteisen maatalouden muovaamia niittyjä ja laitumia, joille on vuosisataisen hoidon myötä kehittynyt omaleimainen ja rikas eliölajisto.

Rakennettuun ympäristöön kuuluvat muun muassa historialliset rakennukset, varhaisen teollisuuden ja liikenteen miljööt, puutarhakulttuurin muovaamat maisemat ja muinaisjäännökset.

Lähteet: Museovirasto, Ympäristöministeriö

Uusimaa on tarjonnut otolliset olot ihmisasutukselle

Jokilaaksojen suotuisa pienilmasto ja viljava maa sekä niiden tarjoamat vesireitit ovat olleet asutuksen houkutustekijöitä jo varhain. Pitkä ja suojaisa rannikko on mahdollistanut kansainväliset yhteydet.

Ihminen onkin vaikuttanut Uudellamaalla pitkään. Varhaisimpia muistumia ihmisen toiminnasta Uudellamaalla ovat esihistoriallisen ajan Askolan Suomensjärven kulttuurin asuinpaikat sekä useat Uudenmaan rauta- ja pronssikautiset haudat.

Keskiaikaista rakennusperintöä ilmentävät muun muassa Sipoon ja Porvoon linnavuorten linnoitteet, Raaseporin kivilinna, lukuisat uusmaalaiset kartanot ja kylät sekä harmaakivikirkot. Porvoon ja Tammisaaren vanhoista kaupungeista saa käsityksen varhaisemmasta satojen vuosien päähän palautuvasta kaupunkirakenteesta sekä 1700- ja 1800-lukujen kaupunkirakennustaiteesta. Espoon Mankbyn historiallinen kylätontti

Porvoon Linnamäki. Alla: Sipoon keskiaikainen kirkko ja tapuli. Kirkko on todennäköisesti 1400-luvun puolivälistä ja tapuli 1800-luvun alusta.

poikkeuksellisen hyvin säilyneine rakenteineen ilmentää keskiaikaisen kylän rakennetta.

Unescon maailmanperintökohteisiin lukeutuva Suomenlinna on myös merkittävä turismikohde.

Kansainvälisestäikin merkittävää linnoitusperinnettä ja siihen kytkeytyvää yhdyskuntaa edustaa Helsingin edustalla sijaitseva Suomenlinna ja pienemmässä mittakaavassa Svartholman meri- ja Loviisan maalinnoitus Loviisassa, joka myös syntyi ja rakentui linnoitustoiminnan seurauksena. Vallisaaren venäläislinnoitteet 1800-luvulta ja 1900-luvun alusta ilmentävät ainutlaatuisella tavalla aikakautensa linnoitustoimintaa. Nuorempaa linnoitusperinnettä edustavat ensimmäisen maailmansodan linnoitteet. Myös toisen maailmansodan aikaisia rakenteita on paljon ja Porkkalan vuokra-aika on jättänyt jälkensä Kirkkonummelle. Sotilastoiminnan loppuessa Helsingin

edustan sotilassaaret ovat avautumassa, tarjoten useita mahdollisuuksia niiden hyödyntämiseen. Vallisaari on jo osoittanut vetovoimansa.

Uudenmaan saaristo on laaja ja moniulotteinen sekä maise-
mallisesti että rakennusperinnöltään, sisältäen merkittäviä kulttuuriympäristöjä ja rakennusperintöä valtion luotsaus- ja majakkatoiminnasta saaristolaiskyliin ja -tiloihin. Myös vapaa-ajan asutus höyrylaivareitteineen 1800-luvulta lähtien aina nykypäivään saakka on muokannut monimuotoista saaristomaisemaa.

Uudellamaalla on rikas saaristolaiskulttuuri.

Sipoon keskiajalle palautuvan Hindsbyn kylän etelänpuoleista Sipoonjokilaakson viljelymaisemaa.

Maaseudun kulttuurimaisemat käsittävät viljelymaisemia, kulttuurivaikutteista luontoa sekä rakennusperintöä. Edustavimmat Uudenmaan kulttuurimaisemat ovat syntyneet kallioperän murroslaaksojen pitkiin merenlahtiin ja jokilaaksoihin, joihin on kasautunut viljelyyn sopivia hienoja maa-aineksia. Maaseudun kulttuurimaisemaan ja muihinkin kulttuuriympäristöihin liittyy pitkään käytössä olleita, luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä perinneympäristöjä, jotka ovat pääosin niitto- ja laiduntalouden muovaamia elinympäristötyyppejä.

Uudellamaalla on myös rikas ja vanha tieverkosto, joka on paikoitellen säilyttänyt hyvin vanhaa ilmettään muun muassa linjauksiltaan. Liikenneverkosto täydentyi 1860-luvun alusta lähtien rautatiellä. Autoistumisen lisääntymisen ja liikenteen tehostumisen yhtenä seurauksena on Suomen ensimmäisen moottoritien Tarvontien (Valtatie 1) valmistuminen vuonna 1962.

Helsinki-Vantaan lentoaseman vanha lentokonehangaari LEKO 1 on joutunut väistymään kasvavan lentokentän tieltä.

Myös talousrakennukset voivat olla edustavia.

Suomen varhaisin teollisuus syntyi Uudellamaalla ja palautuu 1500- ja 1600- luvulle, kun ensimmäiset rautaruukit ja metallikaivokset aloittivat toimintansa. Niitä seurasivat puunjalostusteollisuuden haarat, kuten saha- ja paperinjalostusteollisuus.

Vanhinta kivitalkaupunkirakentamista edustaa Loviisan keskusta asemakaavoineen sekä Helsingin hallinnollinen keskusta Senaattorin ympärillä ja Esplanadin reunustalle syntynyt varakkaiden porvareiden kitalorivistö 1800-luvun lopulta. Varhaisempaan puutarhakaupunkiaatteesen perustuva Kulosaari ja vehreä Helsingin Puu-Käpylän esikaupunkialue edustavat aikakautensa ihanteita, kuten kansainvälisestäkin merkittävä 1950- ja 1960 -luvulla rakentunut puutarhakaupunki Tapiolakin; valtakunnallisesti merkittäviä

Helsingin Kannelmäkeä. Vasemmalla Helsingin Esplanadin ympäristöä.

kulttuuriympäristöjä kaikki. Ajallisesti edellä mainittujen väliin sijoittuva vihreä ja väljä Karjaa edustaa toisen tyyppistä funktionalismin ihanteiden mukaan rakentunutta puutarhakaupunkia.

Uudellamaalla on 1940- ja 1950 -luvun jälleenrakennuskauden ajan pientaloalueita lähes kaikissa kunnissa. Lähiörakentaminen on 1950- ja etenkin 1960-luvulta lähtien on muokannut maisemakuvaa ja ympäristöä monissa paikoin Uudellamaalla.

Uusimaa ja etenkin pääkaupunkiseutu sekä kehyskunnat kasvavat voimakkaasti ja rakentamispaineet ovat kovat, mutta rakentamiselle otollisten maa-alueiden täydennysrakentaminen etenkin pääkaupunkiseudulla on toisinaan hankalaa ja kulttuuriympäristön näkökulmasta törmäys näyttäytyy usein rajuna.

Kulttuuriympäristöjä voi jaotella esimerkiksi alla olevan tapaan. Ne jakautuvat useampiin osiin niin ajallisesti, toiminnallisesti kuin estetiikaltaankin.

- Agraariympäristöt (viljely- ja laidunmaisema, kartanot, tilakeskukset, kirkonkylät, kunnantalot, koulut, kirkot mäkitupa-alueet, kotitarveteollisuus jne.)
- Saariston kulttuuriperintö (esim. kalastajatilat, majakat ja merimerkit)
- Kaupunkiympäristöt (keskustat, esikaupungit, taajamat, lähiöt, koulut, kaupungintalot, kirkot jne.)
- Teollisuus (ruukit, telakat, voimalat, sektorateollisuus jne.)
- Vapaa-aika (huvilat, kesäasutus, mökkikylät, kansanpuistot, liikuntapaikat jne.)
- Arkeologinen kulttuuriperintö (esihistoria, historia, vedenalainen arkeologia)

TAVOITE 1 – Tutkimus, tiedottaminen ja tunnistaminen

- Tuetaan kulttuuriympäristön sekä arkkitehtuurin laadukasta tutkimusta sekä inventointien ja dokumentoinnin tekemistä.
- Kannustetaan ja tuetaan kuntia kulttuuriympäristöohjelmien tekemisessä.
- Kulttuuriympäristöohjelman tulee hyödyttää hallintokuntia.
- Edistetään hallintokuntien yhteistyötä.
- Kulttuuriympäristöt huomioidaan kuntien päätöksenteossa ja kaavoituksessa.
- Järjestetään aiheeseen liittyviä neuvottelupäiviä ja tiedotustilaisuuksia eri kohderyhmille, kuten asukkaille, poliittisille päättäjille ja asiantuntijoille.
- **Tavoitteiden toteutumista seuraavat ja edistävät Uudenmaan kulttuuriympäristöryhmä, ELY-keskus ja Uudenmaan liitto sekä Museovirasto.**

Kulttuuriympäristön nykytila ja suojeluviranomaiset

Uusmaalaisten kulttuuriympäristöjen verraten hyvistä säilyneisyydestä huolimatta, ne ovat myös muutosten paineissa. Hallitsematon täydennysrakentaminen, suuret tie- ja muut

infrastruktuurihankkeet, maisema-alueiden sekä yksittäisten kohteiden hoidon laiminlyönti ovat kulttuuriympäristöille ja niihin kytkeytyville rakennuksille ja rakenteille turmiollisia.

Vasemmalla: Kulttuuriympäristö vaatii hoitoa. Alla: Helsingin Jätkäsaari ja Länsisataman ympäristö edustavat tämän päivän kulttuuriympäristöä.

Vaativammampina ja arkisempina näyttäytyvien sekä nuorempien kulttuuriympäristöjen arvojen ja merkitysten tunnistaminen on tärkeää, jotta niitä ei menetetä. Myös tulevaisuuden, uusien kulttuuriympäristöjen mahdollistaminen on tärkeää. Viranomaistoiminnan lisäksi perustutkimuksen tekeminen ja sen kytkeminen kansalais- ja viranomaistoimintaan on merkityksellistä.

Uudenmaan kulttuuriympäristöjen vaalimista ja säilyttämistä koskevasta viranomaistoiminnasta vastaavat Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo ja Keski-Uudenmaan maakuntamuseo ja Itä-Uudenmaan maakuntamuseo, Päijät-Hämeen maakuntamuseo sekä Espoon kaupunginmuseo ja Vantaan kaupunginmuseo. Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupunginmuseot

hoitavat myös arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvät tehtävät vedenalaista kulttuuriperintöä lukuun ottamatta. Jälkimmäisestä vastaa Museovirasto.

Valtakunnallisena toimijana Museovirastolla on Uudellamaalla useita tehtäviä. Se huolehtii arkeologisesta kulttuuriperinnöstä Helsinkiä, Espoota ja Vantaata lukuun ottamatta. Rakennus-suojelulailla tai rakennusperintölailla suojeltujen kohteiden, kirkkolailla suojeltujen kirkkojen, valtioneuvoston asetuksella suojeltujen rakennusten sekä Unescon maailmanperintökohteiden arvojen turvaaminen on Museoviraston vastuulla. Museovirasto ottaa myös kantaa valtakunnallisesti merkittäviin kulttuuriympäristöihin ja myöntää entistämisyavustusta rakennusperinnön hoitoon.

Porvoon Pirttisaarella on ollut saaristolaisasutusta jo pitkään.

Uudenmaan ELY-keskus tekee rakennusperintölain mukaiset suojelupäätökset, myöntää rakennusperinnön ja saariston hoidon avustukset sekä edistää kulttuuriperinnön säilymistä kuntien maankäytössä. ELY-keskus hoitaa myös maisemiin ja perinnebiotooppeihin liittyviä tehtäviä.

Uudenmaan liitto vastaa kulttuuriympäristöjen huomioimisesta maakuntakaavoituksessa ja kunnat yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa. Uudenmaan liitto ja kunnat myös tuottavat arvokasta aineistoa, kuten selvityksiä ja arviointeja uusmaalaisista kulttuuriympäristöistä ja niiden tilasta.

TAVOITE 2 – Riittävät resurssit, tiedon tuottaminen ja välitys sekä yhteistyö

- Vähintään nykyiset resurssit on turvattava ja kehitetään uusia toimintatapoja resurssien hyödyntämiseksi.
- Kulttuuriympäristöistä, maisemista ja rakennusperinnöstä tuotettava tieto on objektiivista sekä laadukasta ja se hyödynnetään sekä huomioidaan täysipainoisesti kulttuuriympäristöjä koskevissa ratkaisuissa.
- Tietoa välitetään tehokkaasti.
- Museot edistävät kulttuuriympäristötietoutta mm. esiopetuksessa ja kouluissa.
- Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen kanssa tehtävää yhteistyötä tulee kehittää.
- **Tavoitteiden toteutumista seuraavat ja edistävät Uudenmaan kulttuuriympäristöryhmä, ELY-keskus ja Uudenmaan liitto sekä Museovirasto.**

Koskenkylänjoen varren viljelymaisemaa Liljendalissa.

Säädöspohja vaalimisen välineenä

Perustuslain (731/1999) 20 §:n mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Kulttuuriympäristön ja -maiseman vaalimista ja huomioimista maankäytössä säätelevät maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999), luonnonsuojelulaki (1096/1996), muinaismuistolaki (295/1963) sekä rakennusperinnön suojelemisesta

annettu laki (498/2010). Myös kirkkolaki (1054/1993) ja laki ortodoksisesta kirkosta (985/2006) sekä EU lainsäädäntö vaikuttavat kulttuuriympäristöön.

Maankäyttö- ja rakennuslain 1.5.2017 tapahtuneen muuttamisen johdosta Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten

valitusoikeus on rajattu ELY-keskusten toimialaa koskeviin maakunnallisesti merkittäviin ja valtakunnallisiin asioihin kaa-vojen ja rakennusjärjestysten, suunnittelutarveratkaisujen ja poikkeamispäätösten osalta.

Purkamisluvista valitusoikeus on valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittävistä rakennuksista. Maisematyölupia koskeva valitusoikeus on poistettu. Rakennusperinnön suojelemisesta annettuun lakiin sekä muinaismuistolakiin ollaan tekemässä tarkistuksia.

Lainsäädännön lisäksi valtioneuvoston hyväksymillä valtakunnallisilla alueidenkäyttötavoitteilla on vaikutusta kulttuuriympäristön vaalimiseen. Valtioneuvosto teki 14.12.2017 päätöksen uudistetuista valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Valtioneuvoston päätös tulee voimaan 1.4.2018. Uudistettujen tavoitteiden jakautuvat viiteen kokonaisuuteen: toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen; tehokas liikennejärjestelmä; terveellinen ja turvallinen elinympäristö; elinvoimainen luonto ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat; uusiutumiskykyinen energiahuolto.

TAVOITE 3 – Säädöspohja riittävänä turvaajana

- Tiedottaminen säädösten muuttumisesta ja niiden tulkinnasta siten, että kaikilla toimijoilla on niistä yhteneväinen käsitys.
- Lainsäädäntö ja valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet sekä niiden soveltaminen huomioivat kulttuuriympäristöt.

Talouspohja (tuki ja talous)

Uudellamaalla kulttuuriympäristöihin ja rakennussuojeluun liittyvät viranomaistoiminnot on pystytty toistaiseksi hoitamaan. Maakuntauudistukseen liittyen ELY-keskusten osalta valtakunnan tasolla on mahdollista, että mainittuihin tehtäviin liittyvää osaamista siirtyy perustettavaan valtakunnalliseen valtion lupavirastoon.

Rakennusperinnön hoitoon voi toistaiseksi hakea avustusta sekä Museovirastolta että ELY-keskukselta. Suomen Kotiseutuliitto tukee seurantalojen korjausta. ELY-keskusten osalta avustustoiminta siirtyy maakuntauudistuksen toteutuessa maakuntaan. Avustusmäärärahoja ei ”korvamerkitä”, vaan maakunta päättää niistä itsenäisesti.

TAVOITE 4:

- Riittävien taloudellisten resurssien takaaminen henkilöstön ja tukimuotojen osalta
- Avustusten kohdentaminen siten, että niillä on vaikuttavuutta
- Rahoitusmuotojen pirstaleisuuden selkeyttäminen

Kulttuuriympäristön vaaliminen

Oikeus kulttuuriympäristön hoitoon kuuluu kaikille. Onkin tärkeää, että niin omistajat kuin käyttäjät tunnistavat kulttuuriympäristön arvot ja merkityksen sekä huolehtivat kulttuuriympäristöstä ja rakennusperinnöstä.

Omistajien ja käyttäjien vaalimispanoksen (esimerkiksi korjaamisen ja ylläpidon) lisäksi rakennussuojelun ja kulttuuriympäristön vaalimisen asiantuntijat, kaupunkisuunnittelijat, rakennusvalvonta sekä korjausrakentamisen ammattilaiset ovat keskeisiä toimijoita kulttuuriympäristöä koskevien asioiden valmistelussa ja toimeenpanossa. Museovirastolta, maakunta- ja kaupunginmuseoilta sekä ELY-keskukselta saa kulttuuriympäristöihin ja rakennusperinnön vaalimiseen liittyvää maksutonta neuvontaa. Museovirasto ja ELY-keskus myöntävät lisäksi aiemmin mainittuja avustuksia rakennusperinnön hoitoon.

Myös vaatimattomampi rakennusperintö on merkityksellistä osana kulttuurihistoriaa ja identiteettiä. Lapinjärven Kimonky-län paloasema.

TAVOITE 5 – Yhteistyöstä voimaa

- Hallinnon resurssit säilyvät ja se tuottaa palveluita, kuten tietoa kulttuuriympäristöstä sen arvoista, merkityksistä ja hoidosta laadukkaasti. Tieto on helposti saatavilla ja jaettavissa.
- Hallinto osallistuu aktiivisesti kulttuuriympäristön hoitohankkeisiin.
- Tietoa jaetaan tehokkaasti.
- Omistajat huolehtivat omistamastaan kulttuuriperinnöstä.
- Kolmannen sektorin neuvontatoiminnan edistäminen ja tukeminen sekä yhteistoiminnan lisääminen.
- Asukasvaikuttamisen vahvistaminen.
- Vanhemman rakennuskannan korjaus on ammattitaitoista, varmistamalla perinnerakentamisen huomioiminen ammattikoulutuksessa. Korjausrakentajien täydennyskouluttaminen.
- Tunnistetaan nuoremman rakennuskannan korjaamisen haasteet.
- Yhteistyö kaavoituksen ja rakennusvalvonnan kanssa on yhä tärkeämpää.
- Toimijat järjestävät aktiivisesti koulutusta neuvottelupäivien ja seminaarien muodossa.

Yhteenveto - Tavoitetila 2018 – 2020

- Kulttuuriympäristön arvostus on lisääntynyt ja ymmärretty sen merkitys uusmaalaiselle ja paikalliselle identiteetille.
- Uusmaalaiselle ja paikalliselle identiteetille tärkeät ja historiallista kehitystä kuvaavat kulttuuriympäristöt vaatimattomammista arvokkaimpiin on huomioitu maankäytössä.
- Kulttuuriympäristöjä hyödynnetään taloudellisesti.
- Toimijoiden roolit ja toimenkuvat ovat selkeät.
- Uudenmaan kulttuuriympäristöstrategia päivitetään tarvittaessa maakuntavaltuustokausittain.
- Kulttuuriympäristöryhmä laatii tavoitteiden konkretisoimiseksi toimintasuunnitelman ja seuraa sen toteutumista vuosittain.

Uudenmaan kulttuuriympäristöryhmä

Ylitarkastaja Henrik Wager, Uudenmaan ELY-keskus, puheenjohtaja

Maakunta-arkkitehti Heli Vauhkonen, Uudenmaan liitto

Intendentti Elisa El Harouny, Intendentti Teija Tiitinen, Museovirasto,

Erikoissuunnittelija Minttu Perttula, Metsähallitus

Rakennustutkija Tellervo Saukonieni, Aluearkkitehti Rauli Ailus, Länsi-Uudenmaan maakuntamuseo

Yksikön päällikkö Sari Saresto, Rakennuskonservaattori Jaana Perttilä, Keski-Uudenmaan maakuntamuseo

Rakennustutkija Juha Vuorinen, Itä-Uudenmaan maakuntamuseo

Rakennustutkija Riitta Niskanen, Päijät-Hämeen maakuntamuseo

Tutkimuspäällikkö, nyk. museonjohtaja Maarit Henttonen, Rakennustutkija Jyri Vilja, Espoon kaupunginmuseo

Rakennustutkija Anne Vuojolainen, Rakennustutkija Susanna Paavola, Vantaan kaupunginmuseo

Järjestöpäällikkö Liisa Lohtander, Suomen Kotiseutuliitto

Aluearkkitehti Pertti Österman, Askola, Myrskylä, Pornainen ja Pukkila

Ylitarkastaja Kirsi Hellas, rakennusinsinööri Markku Kuusinen, ylitarkastaja Martti Pelkkikangas, Uudenmaan ELY-keskus

Avustuskanavia

Rakennusperinnön hoidon avustukset, Uudenmaan ELY-keskus
<http://www.ely-keskus.fi/web/ely/rahoitus-ja-avustukset-ymparistovastuualue>

Entistämisavustukset, Museovirasto
<http://www.nba.fi/fi/avustukset>

Seurantalojen korjausavustus, Suomen Kotiseutuliitto
<http://www.kotiseutuliitto.fi/seurantaloavustukset>

Kirjallisuutta

Arvokkaat maisema-alueet, maisema-alue työryhmän mietintö II. Ympäristöministeriö 1992.

Historiallisen ajan kiinteät muinaisjäännökset. Tunnistaminen ja suojele. Marianna Niukkanen, Museoviraston rakennushistorian osaston oppaita ja ohjeita 3, 2009.

Itä-Uudenmaan rakennetun kulttuuriympäristön selvitys. Katariina Ockenström, Itä-Uudenmaan liitto, Julkaisu 90, 2007.

Kulttuurimaisemainventointi. Läntisen Uudenmaan seutukaavaliitto 1992.

Kulttuurihistoriallisten alueiden tiemiljö. Tielaitos, Uudenmaan tiepiiri 1994.

Kulttuuriympäristöstrategia 2014 – 2020, Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014 Kulttuuriympäristö yhteisenä voimavarana.

Kulttuuriympäristö-strategian toimeenpanosuunnitelma 2014 – 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Ympäristöministeriö 2015.

Linnoista lähiöihin. Rakennetut kulttuuriympäristöt Suomessa. Pinja Metsäranta (toim.) Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2010.

Läntisen Uudenmaan rakennusten ja maiseman kulttuurihistoriallinen inventointi. Mikko Härö, Läntisen Uudenmaan seutukaavaliitto 1993.

Maalle! Helsingin seudun kulttuuriympäristöopas. Hanna Galtat – Riitta Tornivaara-Ruikka. Rakennustaiteen seura 2012.

Maatalouden kannalta hyvät ja yhtenäiset peltoalueet Uudellamaalla. Uudenmaan liiton julkaisuja E 115 – 2011.

Maisema. Opas arvokkaiden maisema-alueiden suunnitteluun. Pro Agria Etelä-Suomi / Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset 2006. Katriina Koski (toim.)

Meriväylien rakennusperintö. Harri Nyman, Museoviraston rakennushistorian osaston raportteja 21 – 2009

Merkityksellinen metsäkuulttuuri, Reetta Karhunkorva, Leena Paaskoski – Airi Matila – Nora Arnkil, Tapion raportteja 10 – 2016.

Missä maat on mainioimmat – Uudenmaan kulttuuriympäristöt. Elina Kuusisto – Kristiina Rinkinen, Uudenmaan liiton julkaisuja E 114 – 2012).

Näkymiä maakunnan maisemahistoriaan. Uudenmaan paikkatietoaineistot. Anna Riionheimo, Uudenmaan liiton julkaisuja E 113 – 2011.

Porkkalan saaristo- ja viljelymaisema. Opas arvokkaan maisema-alueen maankäytön suunnitteluun. Katriina Koski – Auli Hirvonen (toim.), ProAgria Etelä-Suomi ry / Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset 2016.

Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja. Ympäristöministeriö, Museovirasto ja Rakennustieto Oy 2001.

Talotohtori. Rakentajan pikkujättiläinen, Panu Kaila, WSOY 1997.

Talon tarinat. Rakennushistorian selvitysoas. Marja Sahlberg (toim.), Museovirasto Rakennushistorian osasto 2010.

Tiehallinnon museotiet ja -sillat. Tiehallinto 2007.

Tien päällä. Uudenmaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaat tiet ja reitit. Oula Rahkonen, Uudenmaan liiton julkaisuja E 132 – 2014.

Uudenmaan kulttuuriympäristöohjelma. Terttu-Elina Vainio (toim.), Uudenmaan ympäristökeskus. Julkaisu 5. Helsinki 1996.

Uudenmaan maaseutumaisemat, Uudenmaan liitto 2016.

Uudenmaan perinnemaisemat. Juha Pykälä – Thomas Bonn, Suomen ympäristökeskus, Alueelliset ympäristöjulkaisut 178 – 2000.

Vetreaämmät veet. Selvitys Uudenmaan rannikon ja saariston kulttuuriympäristöistä. Heli Vauhkonen, Oskari Orenius, Henri Jutila,

Uudenmaan liiton julkaisuja E 160 – 2016.

Yhteinen metropolimme. Uudenmaan liiton yhteistyöjulkaisuja C 62. Helsinki 2009.

Yhteinen metropolimme. Uudenmaan arkkitehtuuripoliittiset tavoitteet 2014 – 2020. Uudenmaan liiton julkaisu C 74 – 2014.

Uudenmaan liitto ja Uudenmaan ELY-keskus 2014.

Verkkosivuja

Kulttuuriympäristömme.fi, www.kulttuuriymparistomme.fi

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt, Museovirasto www.rky.fi

Uudenmaan elinkeino-,
liikenne- ja ympäristökeskus
Opastinsilta 12 B, 5. kerros
PL 36, 00521 Helsinki
puh. 0295 021 000

www.ely-keskus.fi